

van het glas gediend en enkele wilgenblaadjes werden aan het omhulsel aangeplakt. In de zijwanden dezer massa, die blijkbaar met het bovengenoemde vernis overeenkomt, zijn geen poriën aanwezig.

Dr. H. W. DE GRAAF was zoo vriendelijk, nog enkele preparaten, die hierop betrekking hebben, te vervaardigen en te onderzoeken. Hij kwam tot de conclusie, dat zoowel de cocon zonder hout alsook de bovengenoemde kap uit chitinè bestaan, en dat de laatste uit los op elkaar gèplaatste schubjes vervaardigd is. Deze schubjes, waartusschen zich veel lucht bevond, moeten als spinsel beschouwd worden.

Tapinostola helmanni Ev. Twee ♂♂, 6. VIII. 1917 en 21. VIII. 1919, dus vrij laat, te Wassenaar gevangen. Beide exemplaren zijn ook iets afgevlogen; een derde is mij in 1919 ontgaan. De vlinder werd bij helderen zouneschijn, zittende op de bloem van *Eupatorium cannabinum* L., waargenomen. Voor de determinatie kon o. a. een exemplaar uit het R. Mus. v. Nat. Hist. te Leiden vergeleken worden, door Mr. DE GRAAF in de Haagsche duinen verzameld.

Plusia interrogationis L. ♂ 's avonds te Oegstgeest gevangen, 1. VIII. 1919; heel versch exemplaar. Op dezelfde plaats werden gevangen: twee exemplaren van *P. pulchrina* Hw., vier van *P. festucae* L., zeer talrijk *P. chrysis* L. en overtalrijk *P. gamma* L. Verder was *Abrostola triplasia* L. daar niet zeldzaam. In de nabijheid groeiden veel zonnebloemen.

P. interrogationis heette in Nederland niet voor te komen en ontbreekt dan ook in de Naamlijst van Ned. Macrolepidoptera door OUDEMANS en SNIJDER; maar in het R. Mus. v. Nat. Hist. te Leiden zijn ook twee exemplaren dezer soort voorhanden, afkomstig van Havelaar, Holland.

Leiden, Dec. 1919.

K. MARTIN.

Dritte Nachschrift zu *Dinarda Hagensi* und *Formica exsecta*

(Entom. Berichte No. III, S. 206).

Dr. D. MAC GILLAVRY hat daselbst S. 203—206 seine interessante Entdeckung über den Fund dieser beiden für Holland neuen Arten mitgeteilt. Wie in seiner ersten Nach-

schrift bereits erwähnt wurde, machte ich darauf aufmerksam, dass die mir vorliegenden Exemplare von *Formica exsecta* aus Otterlo durch ihre dunkle Färbung der var. *exsecto-pressilabris* FOR. sich nähern. MAC GILLAVRY fügte noch bei, dass auch die *Dinarda Hagensi* von Otterlo dunkler seien als die von mir bei Linz am Rhein gefundenen Exemplare.

In einer zweiten Nachschrift (S. 206) sprach sodann Dr. EVERTS die Vermutung aus, die holländischen Exemplare jenes Gastes und seiner Wirtsameise seien deshalb dunkler, weil meine deutschen Exemplare nicht ausgefärbt gewesen seien („nog immatuur“). Diese Vermutung ist jedoch irrtümlich. Ich habe von 1893—1901 in einer Reihe von *exsecta*-Nestern bei Linz a/Rh. jene *Dinarda* zahlreich gefunden; 28 Exemplare derselben stecken noch in meiner Sammlung. Die von mir den Gästen beigegebenen Arbeiterinnen von *exsecta* sind sämtlich ausgefärbt und von der hellen Färbung der typischen *exsecta* NYL. Auch die *Dinarda* sind durchschnittlich heller gefärbt als *dentata* (roter Halsschildrand breiter und Flügeldecken heller braunrot als bei *dentata*), obwohl sie in verschiedenen Monaten des Jahres gefangen wurden und sämtlich ausgefärbt sind. Einzelne etwas dunklere Exemplare sind zwar darunter; aber das beruht nicht auf Altersunterschieden der Individuen sondern auf der Variabilität des Kolorits sämtlicher *Dinarda*-Formen, die bei *D. pygmaea* WASM. am grössten ist.

E. WASMANN S. J.

De houtwesp *Xiphydria camelus* L. en haar parasiet *Aulacus striatus* Jur.

In den herfst van 1919 deelde pater RÜSCHKAMP te Valkenburg mij mede, dat hij in de maand Mei, op de Heerlerheide wandelende, een tengevolge van brand sterk beschadigd berkeboompje vond, dat middendoor gebroken was en waarvan het stammetje, dat een middellijn van 12 c.M. had, op de plaats van de breuk dicht met de centripetale larvegangen eener houtwesp bezet was. Als bijzonderheid deelde pater RÜSCHKAMP mij nog mede, dat slechts het neergeslagen deel van den stam op de afgebroken plaats larvegangen vertoonde en dat ook later in 't seizoen, toen hij de plek nog eens